

1 НОЕМВРИ - ДЕН НА НАРОДНИТЕ БУДИТЕЛИ

Уважаеми съграждани,
Скъпи жители и гости на община Стара Загора,
На 1 ноември чествуваме един от светлите български
празници – Денят на народните будители!

В съкровищницата на българската история и култура
блестят имената на много бележити българи, които с гордост можем
да определим като народни будители. Ние продължаваме тяхното
дело, съхранило вечния български дух, вечния стремеж към овладяване
на знанието, вечното движение напред.

Мисията на съвременните будители е да опазят и съхранят българската духовност,
да запазят жив копнежа по нови хоризонти в образованието и културата. Те трябва
да будят съзнанието на младото поколение, за това какво е наследството, което носим
като история, духовност и традиция!

Пожелаваме на Вас, днешните народни будители, да следвате славния път на
Вашиите велики предходници – скромни духовни учители, просветители, книжовници и
революционери, които успяха да пробудят народа за освободителна борба и
за утвърждаване на нова държавност.

Тяхната нравствена мяра бе положена високо, тяхната
саможертва и отдаденост на делото бе впечатляваща.
Бъдете като тях, за да заслужите народната любов и
уважение, които нямат цена!

Честит празник!

Живко ТОДОРОВ, Кмет на Община Стара Загора

Уважаеми
старозагорци,

Поздравявам
Ви по повод
1-ви ноември –
Ден на народните будители!

Днес отдаваме заслужена почит към всички,
които будят в нас жажда за знания, за развитие, за
израстване! Към всички онези, които се грижат
българските култура и образование, просвета и
духовност да пребъдат!

Нека не спираме човешкия си стремеж да се
усъвършяваме, да даваме пример и да вървим
напред!

Честит празник!

Таньо БРАЙКОВ,
Председател
на Общински съвет
Стара Загора

ГОЛЯМАТА НАГРАДА НА ЕСЕННИЯ САЛОН В СТАРА ЗАГОРА Е ЗА СКУЛПТОРА КРАСИМИР МЛАДЕНОВ

Голямата награда на Есенния салон на старозагорските художници тази година отиде при скулптора Красимир МЛАДЕНОВ. Той бе удостоен от заместник-кмета на Община Стара Загора - Иванка Сотирова - с плакета „Свети Георги“ от традиционния салон, посветен на Деня на Стара Загора 5-ти октомври. Авторът се представи с три бронзови фигури, вдъхновени от митологията. Младенов е автор на първата реплика на бронзовата глава на тракийския владетел Севт III от могилата Голямата косматка край град Шипка. Близко половин година отнело на твореца изработването на формата за изливане на копие на находката, открита при разкопки от археолога д-р Георги Китов. Интересното е, че при направата ѝ той е използвал калъп от кал и конски косми, както се твърди, по древна технология. Красимир Младенов дълго време се е занимавал с изищо лееие, въпреки че специалността му е „текстил“. Участвал е в множество общи изложби, има и една самостоятелна изложба в София. Общо 89 работи подредиха 47 творци на тазгодишния салон в зала „Байер“. Седемчленното жури с председател доц. Злати Златев присъди 5 поощрителни награди за живопис и графика. Сред наградените са Павел Михов, Атанаска Янева, Росица Попчева, Петър Петров и Елеонора Атанасова.

Заместник-кметът ИВАНКА СОТИРОВА връчва Голямата награда на скулптора КРАСИМИР МЛАДЕНОВ

ВЕСТИ

На 27-ми октомври в Стара Загора се проведе Общо събрание за учредяване на Дружество на писателите. В събранието участваха творци на словото от града на поетите. Беше гласуван Устав и избрано ръководство с председател Таньо Клинсуров и членове: Виолета Бончева и Йордан Пеев.

***

На първи ноември в Художествената галерия - Стара Загора се открива Ретроспективна изложба "Иван МИЛЕВ (1897-1927)", посветена на 120-годишнината от рождението му. За творчеството на големия художник говори проф. Марин Добрев.

***

На 2 ноември от 10.30 часа в

Регионална библиотека "Захарий Княжески"- Стара Загора ще бъде представена книгата на Крум ГЕОРГИЕВ "Избрани и нови песни, стихове и забавалки за деца големи и най-малки".

***

На 3 ноември:

--- В Изложбена зала "Байер" - Стара Загора от 18 часа се открива юбилейната изложба - живопис на Татяна ПОЛИХРОНОВА.

--- Отчитане на 34 Национален младежки конкурс за поезия „Веселин Ханчев“ от 18.30 часа в Регионален исторически музей - Стара Загора.

***

На 4 ноември - юбилеен концерт - 80 години от рождението на композитора Кирил Тодоров от 18 часа в Държавна Опера - Стара Загора.

Държавна опера-Стара Загора ще открие своя оперен сезон с премиерата на операта „Дон Карлос“ от Джузепе Верди. Новият спектакъл е изграден върху последната преработка на Джузепе Верди, направена в края на творческия му път преди да напише операта "Фалстаф". Великият италиански композитор работи през целия си живот върху това заглавие. Четири пъти редактира операта, като накрая връща сцената в гората на Фонтенбло, за да може да се изясни основния конфликт в операта.

„Да поставя „Дон Карлос“ е моя събдната мечта. Подготвям се върху операта от 6 години. Искам да представя героите и като обикновени човеци същества със своите емоции и вълнения. Завота и декорът е максимално опростен, за да изпъкне още повече актьорската игра“ – каза режисьорът Славо Николов.

30 години на сцената ще отпразнува на 19 октомври Александър Крунев – в ролята на маркиз Поза. Баритонът не пропусна да отбележи своята връзка по майчина линия със Стара Загора и шансът да се събере отново със своите колеги, с които има незабравими спектакли.

В новата постановка на операта „Дон Карлос“ ще направят своите дебюти Мирослава Йорданова – в ролята на принцеса Еболи /19 октомври/, Пламен Купников – в ролята на Филип Втори /26 октомври/ и родената в Стара Загора млада оперна певица Велина Божилкова – в ролята на Елизабет Валоа /19 октомври/. В ролята на маркиз Поза на 26 октомври гостува френският баритон Сирил Ровери, а в ролята на Великия Инквизитор в овата спектакъла – Димитър Станчев. Участват още солистите Александър Марулев, Яница Нешева, Деси Стефанова, Ивайло Йовчев, Милко Михайлов, Евгений Арабаджиев и др., хор и оркестър на Държавна опера-Стара Загора.

Сценичната визия на „Дон Карлос“ е на Тодор Демеров, който се е придържал изцяло към режисьорските изисквания. Залага се на пестелива изчистена сценография с ефектно осветление. Костюмите на Цветанка Петкова-Стойнова са класически и адекватни на епохата, в която се развива действието. Диригент на хора Младен Станев.

Художник Иван БОЧЕВ, ЕКО - II

АЛЕКСАНДЪР ТЕОДОРОВ-БАЛАН - СКРОМЕН И ТРУДОЛЮБИВ УЧЕН-ФИЛОЛОГ, РАДЕТЕЛ ЗА ЧИСТ БЪЛГАРСКИ ЕЗИК

Александър Теодоров-Балан (1859-1959)

С научните си приноси към граматическия строеж на българския език и особеностите на българската звукова система, борбата с чуждиците и обогатяването на езика с народни думи, към българската литература и библиография Александър Стоянов Теодоров-Балан през своя близо 100-годишен съзнателен живот (1859-1959) се утвърждава като един от създателите на българската филологическа наука и на онова поколение филолози, които през 20. век поставят на здрави основи българското езикознание и българската литература.

Балан е роден в село Кубей, Бесарабия в семейството на българи, преселници от Сливен по време на Руско-турската война от 1828-1829. Там се раждат и неговите четирима видни братя, строители на новата българска държава. Това са генерал Георги Тодоров - опълченец, участник в Сръбско-българската война от 1885 г., командир на победоносната 7-ма Рилска дивизия, командващ II и III армия; проф. д-р Атанас Теодоров - основоположник на съдебната медицина, експерт по делото на поета Пейо Яворов; Мартин Тодоров - кмет на София през 1904-1908, когато започва строителството на Централните хали, Софийската минерална баня и поставянето на жълтите павета по "Цар Освободител". Четвъртият е инженер Михаил Балански - един от създателите на топлофикацията в България и осъществил проектите за Народната банка и Съдебната палата.

Александър Теодоров-Балан следва последователно в Прага и Лайпциг (1879-1884), завършва славянска филология в Карловия университет в Прага със защита на докторска дисертация на тема: "За звука ъ в новобългарския език". Той се установява през 1884 г. в София, където работи 4 години в Министерството на народното просвещение, след което става преподавател и пръв ръководител на катедрата по славянска етнография, диалектология и история на българския език в откритото през 1888 г. Висше педагогическо училище, сложило началото на Софийския университет "Св. Климент Охридски", в който на 29 януари 1889 г. е избран за пръв ректор на университета и няколко пъти след това е избран на същия пост (1896-1897, 1902-1903), а от 1893 г. е професор и ръководител на катедрата по българска и славянска литература и катедрата по българска литература (1893-1907, 1910-1934), избран два пъти за декан на Историко-филологическия факултет (1899-1900, 1904-1905). Акад. Александър Теодоров-Балан работи не само върху описанието на българския книжовен език и теоретичното изучаване на неговия граматичен строеж, но и за създаването на български тъловен речник и демократичен правопис. Автор е на първата научна история на българската литература до края на XIX в., както и на редица изследвания върху българската литература след Освобождението. Той поставя началото

на българската библиография. Проф. Александър Балан е бил главен деловодител на Българското книжовно дружество (днес БАН), основава заедно с Алеко Константинов туристическото движение в България, той е дългогодишен председател на Българското туристическо дружество и редактор на сп. "Български турист". От 1939 г. е почетен доктор на Софийския университет и действителен член на БАН. Той е един от инициаторите за създаването на Народната библиотека и Българския библиографски институт, на който през 1941 г. е избран за почетен член, както и за действителен член на Българския археологически институт от 1922 г.

Повече от 75 години акад. Балан, осъществявайки своята научно-изследователска дейност върху историята и строежа на българския книжовен език и диалектология, оставя ценни научни трудове, с които допринася за разработването на теоретичните основи на българската граматика и на борбата за чиста и правилна българска реч. През 1930 г. издава "Българска граматика" (401 с.), а през 1940 г. "Нова Българска граматика" (486 с.), с които се съобразяват поколения български езиковеди в бъдещата си научна кариера.

Днес обезпокоителното е, че авторството на думи като "драсни-пални клещица", "писможажба" и др., сътворени от "пурист-възрожденец" Иван Богоров, се приписват на Балан. Дори националните медии поради неосведоменост, повтарят грешката на Кирил Христов, който не почитайки големия учен, съчинява в негово осъкрбление "балаиладата" ("окоосъзирам", "вестоподавници", "якотелесие", "душесмуг" и др.). Александър Теодоров-Балан никога не е правил смешни езикови предложения. Всички съвременници го наричат "майстор-ковач" на нови думи като "възглед", "дейност", "заплаха", "излет", "летовище", "летец", "летище", "ощущам", "поява", "предимство", "становище", "творба", "украса", "усет" и много други. Академикът изповядва умереност във всичко, освен в любовта към родината. Автор на редица ценни изследвания в областта на езиковата ни култура, той до края на живота си остава скромнен и трудолюбив човек.

Особено благотворна е неговата съзидателна дейност в развитието на българската литературна наука и подготовката на бъдещите учени в тази област. Първата обнародвана работа на Балан е всъщност литературна - на 18.IV.1880 г. пловдивският вестник "Народний глас" отпечатва неговия превод на разказа "Целувка" на чешката писателка Каролина Светла. Според Петър Динеков интересът на академик Балан към литературата не е нещо случайно. Той има дълбока връзка със заниманията му с езика. "Защото ози, който изучава въпросите на езика и особено съвременния литературен език, не може да не се докосва всекидневно и ежечасно до произведенията на литературата. Към това се прибавят и други обстоятелства: в първите години след Освобождението, когато започва научната си дейност и академик Балан, твърде малко са подготвените специалисти в различните клонове на науката и на всекиго се налага да работи в няколко области. Академик Балан посвещава голяма част от силите и способностите си на литературни изследвания и създава трудове, които са оставили значителна следа в развитието на нашата млада литературна наука." Като университетски преподавател Балан чете основните курсове по славянска и българска литератури. Дълги

години академикът е редовен сътрудник по литературни въпроси на сп. "Български преглед" (1893-1899) и "Периодическо списание" на Книжовното дружество, които излизат с негови изследвания, статии и критични оценки. Сътрудничи още на сп. "Българска сбирка", "Демократически преглед", "Училищен преглед", "Слънце", "Българска мисъл" и др. Обнародва статии върху българска литература в чешки списания; написва първата история на българската литература, поставена върху научно-изследователски основи; прави преводи в проза и стихове на редица славянски и немски писатели като Ян Колар, Прохазка, Александър Фредро, Фридрих Шилер и др. Проф. Александър Балан написва своя труд "Българската литература - ръководство за средни и специални училища", издадено в Пловдив през 1896 г., което всъщност е първата история на българската литература. В него той обхваща цялостното развитие на българската литература - от IX век до 90-те години на XIX век като включва и изследванията си върху народното творчество, прави периодизация на литературните явления и разглежда литературата в тясно връзка с обществено развитие.

Обща снимка с братята: (седнали) акад. Александър Балан, генерал Георги Тодоров, (правни) проф. д-р Атанас Теодоров, Мартин Тодоров, инж. Михаил Балански

Притежавайки отлични познания върху средновековната литература, върху творчеството на писателите от Възраждането, проф. Теодоров-Балан след Освобождението обстойно разглежда и подчертава благотворното влияние на произведенията на Иван Вазов върху творческия писателски процес. Той пише: "В българската поезия стихът е в състояние вече да се похвали с образи от правилна и по-разнообразна ритмика, от висока музикалност и изразност на думите; речта става по-тъпка и добива по-определена боя на книжовност; ала поетическата форма, ако и да издържа блискливо някои по-големи композиции с незначителни контрасти и сбивки между частите, все пак е много слаба за по-сложна поезия, за роман и за драма. Във всички тия отношения упражниха мощно благотворно влияние върху писателите поетическите произведения на Иван Вазов". Неговият основополагащ труд претърпява три издания за 10 години, а акад. Петър Динеков добавя, че той "става основа на почти всички учебници по българска литература за средните училища, изходна точка и за изследванията на най-крупните историци на българската литература в първите десетилетия на XX век - Йордан Иванов и Боян Пенев".

Александър Теодоров-Балан е признат за основател на съвременната българска библиография, а венец на неговите дългогодишни усилия е трудът му "Български книгопис за сто години. 1806-1905". Този библиографски извор е актуален дори и в наши дни, на него се позовават редица специалисти в областта на библиографията и библиотечното дело. Още като ученик в Болградската гимназия Балан се интересува от книжнината на отечеството си, подтикнат от своя учител В. Д. Стоянов. Идеята за съставяне на репертоар на българската книга занимава Балан още по време на следването му в Прага. През 1882 г. той започва да събира сведения за допълването на „Книгописа“ на К. Пречек, който през 1898, след като научава за научните му търсения, му престоства събраните си материали. През 1885 година, веднага след завръщането си от Прага, Балан издава първата теоретична библиографска публикация в България. Току-що завършилият Пражкия университет славист си поставя амбициозната задача да поведе отговорност си по модерна път на европейската библиография. Първата му стъпка е преобразуването на книгописната рубрика в „Периодическо списание“, с което поставя началото на текущата национална библиография. Признанието му като библиограф идва с високата оценка, дадена от акад. Н. Михов в доклада му пред Международния конгрес по библиография в Брюксел през 1910 г. Трудът на Балан „Български книгопис. Дял първи. От времето на първата новобългарска печатна книга до последната Руско-турска война (1641-1878)“ вижда бял свят през 1893 г., издаден като приложение на т. 9 на „Сборник за народни умотворения, наука и книжнина“. Той регистрира 1166 заглавия на книги, вестници, списания, географски карти и др. и с характер на обща библиография. През 1906 г. българската печатна книга празнува своя стогодишен юбилей и Балан прави предложение на Българското книжовно дружество това да бъде подобаващо означено. Той включва „Български книгопис. Дял първи. От времето на първата новобългарска печатна книга до последната Руско-турска война (1641-1878)“ в общия репертоар „Български книгопис за сто години“, а цялостния труд той назовава „дар за столетницата книга“. Последният е отпечатан през 1909 г. от името на Дружеството и е плод на двадесетгодишната усърдна работа на Балан в тази област. Съдържа 15 258 описания на книги, вестници, списания, географски карти, ликове. Книгописът е допълнен с именен показалец на рецензираните заглавия. Талантливият библиограф започва издаването на специализирано библиотечно списание „Книгописец“ (1904 и 1920 г.), а през 1918 г. прави опит да основе Български библиографски институт.

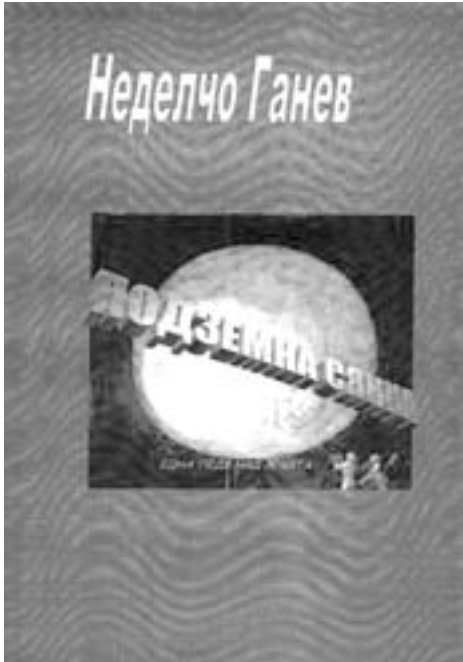
Научното наследство на академик Александър Теодоров-Балан е огромно. То се отразява на 866 заглавия на книги, студии, статии и белешки, от които 310 са посветени на българския език. Неговите ученици и последователи подчертават трудолюбието му, системността на неговата постоянна всекидневна работа, постоянството, с което слеза и защитава своите научни убеждения, готовността да сподели с младите си студенти вълненията и тревогите на своята научна дейност. Те помнят своя любим професор с непосредствено му просто и естествено отношение към тях, изпълнено с доверие и приятелство. Той е ярък пример за душевно богата, талантлива и трудолюбива личност, която целия си стогодишен живот отдава на българската филологическа наука, нейните последователи и любимата си родина - България.

Никола ЧОЛАКОВ

НЕДЕЛЧО ГАНЕВ? ЧЕТЕТЕ ВНИМАТЕЛНО!

Структурализмът не се появява от лесно! Особено страшно е, когато игрословицата разкрива никакви смисли, подтекстът става надтекст и преживява неочаквани превръщания и превъплъщения! В последна сметка – осмисляния!

Четях безредно, естествено...На стр. 85, под “КРАСТА, УДАВЕНА В КРАСОТА” съм записал: “Как му идват такива думи-фрази-формули! И как най-банални словонигрици получават странини отправки, граничещи навремени с атомна екзалтация!

Н2 – водорода има психично отклонение.

Или:

*Открих родословното дърво
На англогласния Йоан Кукузел.
Средният клон, отрупан с ангели.*

Той е много особен, много различен – дори от себе си! Близнак - Тома Неверни! Нестандартен! Но и : „Близнак – с глава на орел“

И най-баналната фраза става интересна:

*„УСМИХВАМ СЕ.
АНАЛОГИЧНО НА
МОНА ЛИЗА.“*

Но:

*„Вселената не е даденост.
Тя е възможност“*

Освен че провокира и извиква образи, но предизвиква едно допълнително осмисляне: “Покруса от руса лекхуса.“

Не изпуска играта на думи; вкарва те в играта!

„Поезията, друга форма на droga“

„Пресичане на птиче мляко във пчелно млецище“ –

[дали пък това да не поставя за подзаглавие?]

Народното, частушката, пословицата:

„Пари да нямаш – пари да струваш“ (89)

(Неочакван, непоследим!)

Образи, обрати, синкопи, синкретичен и ... симпатичен!

Свободно ли е детето

В презрждката на майка си?

А защо не:

*„С БЯЛ ВЪГЛЕН РИСУВАМ
ВЪРХУ БЯЛА СТЕНА“?*

Игра на думи – умна, забавна!

Непретенциозна! Неангажирана и неангажираша!

Но:

*„Профтората адаптира
бозовете към хляба“?(стр.76)*

Игрословицата обикновено е с изначална смислова аргументация и обосновка. (18)

...ами приписките в края на книгата?! Те ни го доразкриват като учен – наблюдателен, впечатлителен, самовглъбен, но без резигнация... Той попада на някак естесвено в два параграфа на мои критико-научни занимания: „Самонаблюдение и творчество“ и „Физика – лирика: спорът и ситезът наука-изкуство или в точките на събирането и съдействието“

Играта на стихове при този поет е игра на смисли: двусмислия и прочее дълбокомислия... Смея да мисля, че разгадаването, по-право – развеселяването върви успоредно с радостта, че си влязъл в ритъма и вибрациите на един необикновен ум. И още по-необикновен талант.

Но – защо това заглавие? Ето я причината. Чета още на първа страница в книгата му „Пневматично зачатие“(2013/14):

На Видоодеи.

Третото око присъства лично.

Защо видеодеи? Не е ли Видовдеи? Не, няма грешка, грешката е в моето четене! И заглавието „кацна“ веднага: четете внимателно!

Професионално изкривяване е да търся прилики, източници на подражания и последования. При цялото ми старание да го уподобя на неговите идоли – Константин Павлов и/или Иван Динков, оставах самознамен:имах го и единия, и другия. Но... само като дух, като веселба и самопрония, като нагласа. Много търсех и Биньо Иванов, тъй като бях решил предварително за себе си да го поставя в „архипелага на чудациите“ – едно заглавие, което бях „употребил“ за Светослав Минков, но после видях, че пасва още и за Чурльонис, и за Йеронимус Бош, Хокусай, Ван Гог, Достоевски, но и за още неколцина. (Не повече от десет обаче!) Сега с кеф добавям Неделчо Ганев. Все в тоя стил изработих и кориците на новата му книга използвах картини на Йеронимус Бош – който, по едно съвпадение, навърши 566 години от рождението и 500 години от смъртта, докато Неделчо довършваше новата си книга. По още едно съвпадение „Пневматично зачатие“ завършва с точка 66, макар по реда на цитираното да е 54-та??

Твърде богата на неологизми – в пълния смисъл на думата „нео“ – неоафоризми, неосентенции, не-обрати или неообрати (човек без да се, става това, което четеш! Започва така или иначе да имитира, ако не стила, слога и ритъма на

прочетеното!) така – извън рамките на протеченото и разглежданото остава най-важното:оценката за него!

...има много измишльотини – сиреч, красиви измислици; накаканизал ги е все умни, все хитри и неуловими дори за орловия поглед на критика. Находчиви? Да, доколкото ги е намирал, без много труд – просто така- наведе се – я конска подкова, я четирилистна детелина. Важното е, че не го е домързявало да се наведе! И не е рядко да го убодат:

*Бодлива тел с ракови възелчета,
онагледява ноктестото:
Ку-Клуке-Клан.*

Тук я има и синестезията: усетът, примесен със смисъл, първосигналното – омешало сетива и рацию...

Изрядко срещаме и по-традиционно, по“нормално“:

*- Мама пере на реката,
черната вълна бяла да стане...*

Пертерикон,

прекроява олтара на Соломон.

Но много рядко! Подадине са му нестандартното, нетривиалното, парадоксалното и латералното са му природно присъщи. Затова може би изпиташ леко разочарование, когато в „параграф“ „Близнак, близнат от близнакия коза“ не срещам нищо „близнашко“, т.е. присъщо на зодията, към която Неделчо по рождение принадлежи!

*„Не смисля на живота.
Търся самия живот.“ (46)*

Иска ми се да възкликна: Ти не си от мира сега! Но не си и от дявола!

„МОИТЕ СТИХОВЕ

СА ОТ МЕНЕ СИ“(!)

Признавам това без-преко-словно! (К. Е.)

(Следват още десетина страници с... цитати! само цитати!)

И едно подзаглавие или—две заглавия на цикли: ДЕФИНИЦИИ и АКСИОМИ

Константин ЕЛЕНКОВ

Ваньо ВЪЛЧЕВ

В памет на Живка Аламанова, която ми разказа тази история – може би по-добре, отколкото аз на вас.

Старите кадифени виенски завеси със златисти сърмени орнаменти са дръпнати и през тюлените пердета в стаята влиза денят, без да се усеща следобедният задух. Листата на липата пред прозореца едва-едва потрепват и тогава по тюла пробягват светли петна. Понякога по-упорит лъч прескача до дървения скрин, пролясва в каната с вода или попива в цветята, накснати в малка вазичка. Тогава ароматът им като че ли става по-осезаем и привлича вниманието на Жената...

Очите й бавно се отварят и погледът й се насочва към цветята, зад които е окачен портретът на майка й в ръце с брат й Цветан като бебе. Рисувал ги беше вуйчо й Николай. После той пренесе нарисуваното върху олтара на Съборната църква, като Богородица с Младенеца... Колко отдавна беше...

На отсечената стена Раковски с байрак в ръка гледа страховито от една литография... В шкафа с книги и до днес е пистолетът му. До шкафа е пианото на Цветан... Той обичаше да свири в часовете между залеза и вечерта, когато откъм реката полъхваше, сенките ставаха все по-плътни, очертанията на предметите в стаята се губеха, а никой още не бе запалил лампа...

Навн две гугутки припърхват и канат на първаза на прозореца. Гукват си нещо и остават неподвижни, впили кръглите си очи в стъклото. Виждат едновременно своите отражения, и вътрешността на стаята.

В леглото лежи жената, която често им оставят трохи в една чинийка на първаза. На бялата възглавница едва се очертава бледото й лице, а върху бялата завивка тъмнеят уморените й длани. От тихия гълбов шум тя отваря очи и погледът й отново тръгва из стаята, в която е събран целият й дълъг живот.

Над пианото е портретът на генерал Скобелев. С бял мундир, на бял кон, вдигнал високо ръка с извита сабя. А зад него са гъстите редове на войниците. И както винаги ти се визира в малкото празно пространство между командира и редниците. В тази пролука, както много пъти досега, тя вижда Серьожа...

Никога дотогава в Свищов не бе имало такава нощ, изпълнена със страх, тревога и надежда. След полунощ откъм воденицата на Текир дере се дочу шум, дочу се стрелба, отначалото по-рядка. После от изток се понесе едно непрекъснато бучене. Стреляха пушки и оръдия. И всички в Свищов знаеха - русите са минали Дунава.

Възрастните насядаха в салона. Казаха на дената да спят. Но тя със сестра си и брат си останали седнали в леглата и до съмняло коментираха дочуто от възрастните...

Към обед един разрешен мъж пробяга по калдаръма на главната улица, като викаше: „Идат! Русите идат, ей!“ Когато стигна до последните къщи на Велешана, вече нямаше глас. И тогава седна на пейката пред някаква порта и заплака...

Градът се изля на улиците. От прозорците виснаха неразгъвани досега килими и пъстротъканни платна, а някои балкони се развяха знамена, калдаръмът се покри с цветя. Мъже изнасяха от прохладните изби бурета вино, макар опиянението да бе обхванало всички и без него. Жени идваха с кошници, в които под месалчетата ухаеха току що опечени погачи или набързо набрани плодове...

ДОЙДОХ, ГОСПОЖИЦЕ ХАДЖИДЕНКОВА

И тя беше там, накрая на града, заедно със сестра си, с брат си, с Иван на Шимановите и Алеко. Знаеха, че това, за което се говореше през последните месеци, е станало, свободата е дошла - слезла е на техния бряг и както пролетно време реката разлива водите си, ще се разлее по цялата страна... Сега вълната на невъобразима радост, на изтощителното вълнение и необясними съзги ги беше понесла, сърната им биеха усещане, те се носеха из улиците и всичките дълго втъпявания им правила изглежда бяха загубили сила.

После някой каза: „Ето ги!“. Само за кратък миг настана пълна тишина. Погледите се обрнаха в една посока - идваха обаруените стрелци на генерал Петрушевски. И тогава радостта се отприщи с нова сила...

Вкъщи започна трескава подготовка. Първенците решиха - генерал Скобелев ще квартирува у тях. Беше голяма съетия и шетия, приготвяха станте, чистеха, местеха. А в кухнята в един голям чебър шаваха мустаци на няколко сома и полясваше с перки една огромна чига.

Нищо друго от вълненията и шумното пригответение не помнеше. Кolkото пъти се връщаше към този ден, спомняше си шумотевицата пред портата, облененият в бяло генерал, който леко скача от белия си кон и весело подвиква:

„Хайде, Серьожа, домакините чакат!

Тогава тя го вижда.

Вида най-напред две огромни зелени очи. И погледът й потъва в тях, потъва толкова дълбоко, че дъхът йспря, не усещаше земята под краката си, ръцете й натежаха и в гърдите й бликна внезапна и изгаряща топлина. Уплаши се, че ще се срине и добре че поведоха гостите към стаята им, за да си поеме дъх. Проследи отдалечаващия се Серьожа и чак сега вижда кестенявите коси, които напиреха изпод фуражката, и тъмния мъх на почти юношеските му мустаци, под които смутено и учудено грееше най-милата усмивка на света! Прибра се в стаята си приседна на високото легло, после отиде пред огледалото, прибра кичурче непослушна коса, спря пред етажерката с книги и измъкна една. Държа я дълго, без дори да я погледне, и все се питаше със страх и трепет - това ли е то онова, което досега бе преживявала с героините от книгите си? То така ли изведнъж връхлита и обърква всичко?...

Този спомен изморява Жената и тя се потапя в познатото състояние — не мисли нищо, просто си почива и събира из изнеможиялото си тяло трохицик сила, за да може и днес да продължи бавното си пътуване назад. Когато след малко отваря клепачи, погледът й спира върху прозореца, но уморените очи различават само играта на светли и тъмни петна - предвечерният полъх си играе с листата на липата...

Така се губеха очертанията на всичко по време на протрутия обед с генерал Скобелев. Тя се бе навела над чинията и много й се искаше да стане невидима, да може да се скрие от погледите на другите. Струваше й се, че всички се досещат за нейната тайна. А всъщност, имаше ли тайна? И тя само за миг поглеждаше към края на масата и винаги срещаше зелената топлина, която извираше от очите на Серьожа. Тогава сърцето й участяваше срыва ритъм и издйинически обгряеше лицето й с неспокойна червенина. И тя се навеждаше още по-ниско над бледото си и още по-силно й се искаше да изчезне. Да е някъде сама. И, ако може, да е там и Серьожа. Някъде там. Наоколо. Да може да го вижда...

След прочутата свищовска ребена чорба и изстудената гроздова, след майсторски приготвените риби и тостовесте с ароматното вино, край на обяда дойде непринудено и без церемонии. Гостите тръгваха към шаба. В оживлението ти някак се приближи до Серьожа, а може би и той се бе приближил към нея и тя го чу да казва:

- Благодаря Ви, госпожице Хаджиденкова! Разрешете ми да Ви кажа - Вие сте

най-красивото момиче!

- Не зная... Благодаря... И Вие!

- Дали мога да се наядвам...

-Не! Да! Можете!

И тя просто се гмурна в стаята си.

Не вярваше, че това се е случило. Не вярваше, че има Серьожа, че е чула гласа му. Не вярваше, че дланта й беше в неговата, когато се разделяха. И същевременно й се искаше това кратко сбгуване да бе траяло още дълго...

Следобедът сякаш беше изпълнен с двойно по-дълги часове. Пред учудения поглед на сестра си тя ту седеше дълго и неподвижно на стола с невяждащи очи, ту лягаше на леглото и криеше лице в пухената възглавница, ту припряно отиваше до прозореца и впиваше поглед в улицата. Вълните на първата любов ту я издигаха високо, на някакъв огрян от слънце и потопен в птичи песни бряг, ту я потапяха в дълбокото безмълвие на студени и тъмни води. Непознатото чувство я радваше и плашеше, рисуваше на лицето й замечтана усмивка и после за миг я изтриваше с плаха тревожна сълза. Тя не знаеше, че в това сладостно и тревожно усещане, че в тези тръпни предчувствия, в тези светли картини без резки очертания, като в сребриста мъгла е скрита очарователната прелест на първата любов!...

Като в сребриста мъгла се губеше станалото през тези няколко дни. Дойде време да се сбгуват, армията потеглише към началото на първите големи битки.

Художник Злати ЗЛАТЕВ, Ранен сняг

място край града.

На улицата пред портата чер като абанос войник държеше поводите на два коня - големият бил кон на генерала и по-малкият, но трептящ като струна чер кон на адютанта. Генералът с лекота се метна върху седлото и погледна към адютанта си. А той се изпълня като струна, отдале чест и каза:

- Разрешете, Николай Григорович, а дали след войната може да се върнем пак през Свищов?

Лека сянка падна върху строгото лице на генерала.

- След войната... Да, след войната, синко, може - и като присви очи, в които светнаха весели искрици, додаде: - А защо ваша милост избира това направление?

- За да поискам от господин и госпожа Хаджиденкови ръката на дъщеря им, да я помоля да ми стане съпруга и да я заведа у дома... Ако и тя го иска.

Тя си помисли, че ще падне. Стисна до болка дланта на сестра си, майка й я прегърна. Странно, но никой не се изненада на казаното от Серьожа. Защото в любовта винаги е така - това, което влюбеният къта като най-съкровена и дълбока тайна, по безброй начини проличава и праща сигнали към нея и тя го чу да казва:

- Благодаря Ви, госпожице Хаджиденкова! Разрешете ми да Ви кажа - Вие сте

юношеска любов...

- При такива доводи няма как да не се върнем през Свищов. А сега хайде, време е!

Серьожа погледна към нея. За миг погледите им се срещнаха, после той направи кръгом и тичешком скочи върху коня. А конят трепна тревожно, извиви и се изправи на задни крака.

- Лоша поличба! - промърмори абаносовият арапин.

- Млък! Да тръгваме! - шпорите на генерала боднаха коня и той в тръс пое напред. След него потегли Серьожа. И все пак успя да извърне глава и да я погледне още веднъж...

В града устроиша лазарет и новините за сраженията идваха с ранените и с кониящите на санитарните каруци. Един ден възрастен санитар почука на портата и попита за госпожица Кица. Поканиха го да влезе, но човекът притеснено отказа. Бързал. Излязъл бил за малко, колкото да съобщи на госпожицата, че един от ранените, ординарецът на генерала, моли да го навестят... В голямата палатка имаше двайсетина легла. Един от ранените спяха, други болката държеше будни, простенаха от време навреме и тогава към тях безшумно забързваха милосърдните сестри. Кица съзря отдалече абаносовото лице на ординарца и отиде при него. Санитарът й подаде ниско столче, тя седна и му подаде вързопчето, което бяха стъкмили набързо - няколко курабийки, дебела порязаница бял хляб и бучка сирене и едри сочни круши от тяхното

различни картини. Как посрещат Серьожа - весела картина. Как заминават със Серьожа -малко тъжна картина. Как се разхождат край реката и от време на време раменете им се докосват - неясна картина с много варианти. Дните и събитията преминаваха край нея, без да успеят да я впечатлят, без да успеят да заместят с нещо писмото, в чиято поизмачкана страница грееше кичур кестенява коса... Докато пристигна вестта.

Край Шипка Серьожа падналубит. Парче турски шрапнел зачертало мечтателните му планове да мине отново през Свищов... Близко седмица не беше на себе си. Не вярваше на съобщението. Очакваше друго - че е станала грешка, че той е там, язди до своя генерал и, когато боевете за малко затихнат, си припомня откъде са минали досега, за да си начертае най-краткия обратен маршрут...

Един ден, след като дълго бе плакала в скута на майка си, Кица бавно се изправи и много тихо каза: „Аз вече няма да обичам никого. Никога няма да обичам!“ И прибра в много младата си душа всичката голяма тъгя, всичката несправедлива мъка, всичките сълъчвени картини, нарисувани под липата от влюбеното й сърце. Затвори всичко това някъде в себе си. Само че дори когато понякога се усмихваше, на лицето й никогa не изгряваше точно онази, щастливата усмивка, която беше отключила топлината любов на адютанта...

Само веднъж се върна към изнепленената си надежда. И отиде на Шипка. Беше ранна пролет, още не бе избузала трева и по стръмните склонове белееха войнишки кости, видяха се разбити коли и изоставени оръдия.

Невидима ръка бе осеяла тази огромна военна нива с метални късове. Наведе се и взе едно малко парче шрапнел. Достатъчно да убие една новородена любов...

Като се върна, прибра парчето шрапнел при писмото. И никой не разбира, никой не знаеше, че понякога в samotните си ноци тя ги изважда, развързва вързопчето, прочита писмото, докосва кичура коса и шрапнелното парче, гледа ги нежно и пак ги скътва в полираната дървена кутия. Не искаше да се съмняляват, не искаше да се досещат дори, че емоционал порив на младото момиче все още живее как незараснала рана...

Вечерният сумрак в стаята се е стгстил. Едва-едва Жената премества ръка към възглавницата си. Съвсем няма сили и движението й отнема много време...

Погледът й се плъзва към тъмната стена, на която едвам се различава рамката на картината с генерал Скобелев. И за разлика от други вечери, този път картината като че ли светва някъде отвътре. И тя ясно вижда, как генералът се обръща към адютанта си и му казва нещо, А адютантът се засмива и скача от коня. Закопчаваша догоре мундира си и прекриваша в стаята. Отдава чест, присяда на леглото, взема ръцете ѝ и ги целува. После се изправя и тя чува гласа му: „Ето че дойдох по обратния маршрут, госпожице Хаджиденкова! Както обещах, за да ви отведа. И вече винаги ще бъдем заедно!“

Стаята се изпълва с прозрачно бяло сияние, предметите чезнат, чезнат стените, чезнат къщите. Серьожа я взема в прегръдката си и я издига високо нагоре. Много високо, където е само светлина...

Може би само двете сънени гугутки на липата видяха едно малко светло къблo, леко като дъх, което премина през откренятия прозорец, поколеба се из липовите клони, залюла се над купола на съседната църква и плавно се понесе към разсипаните по небето звезди...

Когато сутринта я намериха, видяха, че е прегърнала едно поизляняло вързопче. Там бяха писмото, кичурът коса и парчето шрапнел. Лицето ѝ бе спокойно. И като че ли - усмихнато.

1 Кица Хаджиденкова, сестрата на автора на българския химн Цветан Радославов.

Динко ДИНКОВ

ЗАДУШНИЦА

В дъжд димят чирпанските ливади,
ври калта на мъртвите села.
Цигани открадната камбана
влачат през мъглите с конски впряг.

Пътят черен тича към гората,
плъзва мрак по шумните листа.
Плуват край дайрето на луната
облаците в мътната вода.

Сякаш че с вълните в равнината
вихри вдигат сънното море —
с корабни въжета към земята
се закотвят враните коне.

Зашептят чирпанските ливади
с най-далечни, странни гласове —
някой бий черковната камбана...
Във селата няма жив човек.

Божидар НИКОЛОВ

Повечето от вас, убеден съм, са чели стихосбирките на Стойка Теодосиева, добре позната на малки и големи в Търговище. Затова в представянето на новата ѝ (не казвам последна) книга ще бъде лаконичен, ще се опитам да тълкувам, а най-малко да давам оценки за талант и способности, които Стойка притежава безспорно.

Ще започна с казаното на последна страница от стихосбирката в стиха „Откровение“:

„С много обич думите отглеждам,
да изклясят и да замеса пита“...

Бих казал, че това е повече от алегория и поетично хрумване. Защото наистина такъв е трудът на поета, на писателя. Той вярва и храни надеждата да сътвори своята сладка и дъхща на истина пита от българско слово. Това е чест, но и достойнство на талантливите, на мощешите. А Стойка безспорно е от тях. Ще го река направо – в първата редица в Търговищко, че и по-нататък. Макар че оценките не ги давам нито аз, нито дори днешните ѝ ценители и приятели, ще ги даде след време - не нашето, а едно ново идващо след нас време.

САМОТНО ПЛАВАНЕ

Навлиза от лагуните баща ми
в морето на дълбокото мълчанне...
Морето и баща ми се смаяват —
към тях ли е самотното ми плаване?

Галерите, удавени в Созопол,
отвдните гребци ще възкресят
и ще разпънат воплите безбожни
бащите във платната на сина.

ДЪЛБИНИ

Единствено вълните ме прегръщат
и могат да убиват от любов.
Присвива се, докоснато от мълния,
разтвореното мидено око.

И в щастието няма пълнолуние,
а бисерът е намек за стъкло
с решетки от черупки, който чува
на дълбините всяка тишина,

но всяка тишина излъчва пропаст,
увисне ли в обърнато небе —
потъналите кораби са кости
на някакво отминало море —

на хората, закотвени в заблуди.
И някой ден отвъд, отдалечен
с годините, когато ме принуди
водата сам, съвсем обезводнен —

към пълното око с мираж и слюда
да гмуркам като друг и вместо мен
ще искам непременно да изгубя

рода си и да бъде нероден.

МАЙКА

В свидни мечти
ме е кръстила моята майка.
Само благите майки
обричат сина да скърби...
И във божия храм
с богородична болка и радост
от иконите слизали
просъслени и живи светци.

Всеки идва от майка
и във майката-пръст се завръща,
със солени води
ни кръщават в заветни мечти.
Майко — вяра и кръст —
синовете, когато прегръщат,
от иконите слизат

Художник Галия КОЛЕВА, Вълнение

просъслени и живи светци.

СВОБОДА

Нима е самотата свобода —
последна свобода ли е морето?
Отливат и преливат от плача
обречени вълните на поета.

Огромната камбана на пошта
виси над разрушената вселена...
И в лодка през безмълвната мъгла
към Господ ли се носи устремена

жена, опиянена от скръбта
на сънища, погубили поета?
Нима е самотата свобода —
последна свобода ли е морето?

ЗА СТОЙКА, С ЛЮБОВ

И все пак, ако разтълкувам по-широко гениалната мисъл на Левски: „Ние сме във времето и времето е в нас“, изключително важно е да правим онова, което смятаме за важно и полезно за обществото, за себе си, за хората сега. А бъдещето ще отреди всекому заслуженото.

На финала на книгата пък Стойка за първи път си позволява да сподели за физическите си проблеми, които я налягат с годините, за умората, която я наляло времето в снагата ѝ. Радостното в нерадостното е това, че времето, което непоколебимо изяжда всичко, е пожелало мозъка, съзнанието и въображението на поетесата.

Все пак ѝ е стигнал кураж, за да озаглави стихосбирката си не „Лебедова песен“, а „Ахилесова пета“. Защото, както сама казва, е искала да открие в стиховете си бъдещето като начин и смисъл на живот за децата и внуците си. Навярно искрени и първични желания на всеки един от нас, поживял по-дълго време на този свят. Но не всеки го осмисля и може да го излезе в стихове, както го е направила Стойка.

„Ахилесова пета“ е изпъстрена с „бяла светла тъга“, както самата Стойка тълкува стихосбирката си, която е присъща на годините, но и на прозренията ѝ за живота, за преживяното и отживяното. Бих казал, както се полага на един широко скопен творец, отдалел в своите стихове десетки и стотици душеоблъхващи видения за времето си, за хората в него, за близки и приятели.

Така, открита и поетично искрена, Стойка разказва житейските си видения в това време, без витиевати фрази, сложни поетични еквилибристики или поставяйки себе си в центъра на света и гласа. Напротив. Стойка е на Ти с читателите си, които среща в квартала, по улици, в библиотеката (на която тя отдаде най-

Като полък от крило ни птица пристига моят стих и си отива. По листа бля черната пшеница пониква в поетичната ми нива.

С много обич думите отглеждам да изклясят и да замеса пита... От умора аз очи навеждам и в себе си за кой ли път се питам?

Стиховете, те кому са нужни? И защо е моето старание? Във безсвнен мош темнуващи те за мен са Божие послание!

свежа трева, до извечните човешки (и лични) болки на любовта, но и за приятелството; от усещането за род и Родина, до чувството за дълг и принадлежност. И е превърнала всичко това в свое верую и смисъл на своето творчество и живот.

Казаното дотук че го прочетем и разберем в „Паднал ангел“, в „Сама“, в изповедта: „Безпомощно самотна и печална“ до всеопрошаващото в „Настроение“:

„Не страдай душа, недей се коси, че ти си виновен за моите беди“

И по нататък: „Нервеното цвете разцъфнало в мен измръзва самичко в студения ден“.

И за да не звучи монотонно представяне на новата стихосбирка на Стойка песимистично, защото и на тези години тя е обладана от оптимизъм за живота и хората, ще завърша с нейният отглас:

„Любовта е жива, не умира, за да има слънце и небе и една човешко-божа сила да преражда старецът в дете“.

Евелина КОВАНДЖИЙСКА

ПРОЛЕТ НА АНГЕЛИ

По тънката кожа на дъжда се спускат птици
със крила на ангели. Момиче пророкува пролет
под сянката на ореха. Небето се разсипа по земята
на стълбове от прах и от вода,

калинките загубени се лутат,
а вятърът си спомня за онзи белия,
пропукал облаците сняг.

Отдавна вече няма вълци -
да те сподирят с вой във утринта,

те бяха хищници,
но някой ги докосна
и падна вълчийт им вой в калта.

По гребена на хоризонта пълзи мъгла -
по-бледа от жена.

Художник пали своите картини
и става вълк да броди във нощта.

Да скита уморен от лудостта си, претракнал,
грохнал от съмнения,

а вятърът му обеща
една разкошна пролет за сбогуване.

МАМА

Свиквам с мислите си тъмни, боси,
със тревогата, пораснала като небе,
с белите, забравени въпроси,
залезите, остарели от
протяжното претракване на птици,
гмурнали се във дъжда.

Пролетни копнежи в мен преливат,
боси мисли гоня във нощта.

Днес е ден, във който се прощавам
със сърцето си, което е товар.

Път ми трябва, някъде далече -
да потъна в облак,

да родя звезда.

Мама носи пита от небето,
Днес е ден да пия вино с този ангел,

дал искрицата живот.

Стопnil с устни смуглото ми рамо,
Покорил смъртта - да бъде с мен.

САМО ВЯТЪРЪТ ИМА ПРАВО НА МЛАДОСТ

Като с каменна бравда отсича денят
разплюяните криле на бездомния вятър,
необята се стича необязден по тълото на мъжа,
дръзнал да разплее тишината ми.
Мракът бавно отстъпва наникъде,
а тревата е вече столетница.
От прозореча на света виждам
ангели без криле.

Те отдавна са хора - като теб, като мен.
Ходят с тъжно развети ръце,
а животът се вие като скъсана черга -
безпосочен и черен, вкопчил пръсти в моето гърло.

И разплакан и мътен се отича денят,
а земята ражда само криви дървета,
за да скрият оная безнадеждна тъга,
полетяла от мене, полетяла от тебе.

И не спира дъждът, като гарван претаква
всяка бавна, уморена сълза.

Ветре, вей, да заплачат кривите клони
за столетната мъка, оплела съдбата ми на кълбо.

Аз ще сричам надеждата-клисава,
по-детски наивна,

но защо ми е тясно и тъмно,
и свинете изядоха плодовете на лятото,
а младостта виса като знаме над мене.

Не не те искам, мое зреещо лято,
като радост пулсиращо, като цвете уханно.

Съберете сълзите и гребете надежда,
само вятърът има право на младост.

Гюлиен АЛИЕВА

БЕЗСЪННИЯ

Посте, как да се наметна
с кокосово кафяво от очите ти,
и как да ти отсния от менци синева?
Душите ни оманови притурят,
в бохчата жеравни пера.

Косите си – ръкойки от пшеници,
как да свия, как да укротя?
Как да хукна през белите ручен,
тревогата си, как да озаптя ?

Как бялата си рокля,
във облак да простря?
Сега съм със лирична драскотина,
ръцете ми,

са жадни пълнолуния.
Пак стъпвам боса по мегдана.

Посте, ти, си къс от моите безсъния!

ИЗПОКЪСАНИ КОПЧЕТА

Разкопчаш си душата с изпокъсани копчета
и какво, че съм цвят в слънчогледово лято,
и какво, че съм залез обжарен и мъдър
и отпивам роса в разпиляното ято.

Разкопчаш си душата, с обгорени стърнища
и какво, че осъмвам в мерата все боса,
тъча си за нощите топли халища,
закъснели оттенъци от изгреви нося.

Разкопчаш си душата с навървени мигове,
и какво, че се багря в чембера на зимата,
още паля оджака със кипнали митове,
още сипвам в кафето нежност за тримата.

Разкопчаш си душата с остен от слънца,
и какво, че съм спастрила диви безсънници,
отшелници рилски са старите рани
Терпсихора съм днес в танца на жрици.

Разкопчаш си душата с изпокъсани копчета,
бяла клетва от циганка нося, боли,
сега съм сълза и накуцвам от трънчета
и се моля дъждът във мен да вали.

СТОМНИ ОТ ЛЮБОВ

Пресъхналите стомни от любов,
лежат като отронени мъниста,

дими изпепелената ми нежност
застила калдъръма със копита.

А бяхме диви, думнаха пожари
в каруците, препълнени с любов,

и напери от дългите кървани,
нашипваха в гръдта ни послеслов.

Газели бяхме, обичта ни пламна,
а беше тишината от басма,

обличах се в дантелите на мама,
и стрясках тишината с тишина.

А бяхме ветрове, сред пъстра шума,
косачите косяха по душа,

а бяхме дъждове от буйна Струма
и пълнехме със шепи сто ведра.

Пресъхналите стомни от любов,
като отрязани езици стенат,

небето на душата ми е зов
и търси кълнове, които още дремат.

Художник Татяна ПОЛИХРОНОВА, Обител 1

Мая СОТИРОВА

От цялата любов на този свят,
която връща се доня след мрака с ехото;

от мъката на бурен океан,
останал неоткрит,

прогонвайки моряци
със вълните тежки;

от песен тиха на сърце,
загубило се в търсене на свободата,

пристегнало се здраво със въже,
но ето-пак пламти,

иом белне се Луната,
от сивкавите сенки на жени,

очакващи любимите
със дни на прага,

ти можеш ли да разбереш, какво е обич,
можеш ли?...

Ако не си познал на щастие скритите бодли
и кротката усмивка на тъгата?

„ЗЕМЯ НА СЕНКИ“ – АМБИЦИОЗЕН ЗАМИСЪЛ, НЕОРИГИНАЛНА ТРАКТОВКА

Със скептицизъм и колебание пристъпих към четенето на романа на Елизабет КОСТОВА „Земия на сенки“. Спомням си преди десетилетие как близо месец търсех с нея следите на Дракула в „Историкът“, след което написах жлъчното ревио „На лов за Дракула и лековерни читатели“. Не очаквах кой знае какво от новия й опус. Но в интерес на истината той е по-добър, по-стегнат, по-динамично поднесен.Щях да напиша и по-актуален от „Историкът“ и се замислих... Актуален за кого? За американския читател, може би. Но за насия – едва ли...

Тъжно е, че такъв симпатичен и майсторски написан роман, който казва горчиви

истини от нашата история на редовия янки, у нас звучи до болка познато. Симпатично вторично.

Започвайки от заглавието – как да не се сети човек за шедевъра на Ричард Атънбъро от 1993 година с Антъни Хопкинс и Дебра Уингър в главните роли!

А самият сюжет? Като изключим резоньорското присъствие на американката Александра Бойд – алте егото на Костова, която за една седмица опознава България открай докрай – от София до бившия трудов лагер Зеленец, по все пак предпочита да подпечата хепиенда на приключението с новия си любим Невен във Венеция, останалото е микс от две познати драми – скандалното за концлагерната България и съдбата на интелектуалеца – музикант – цигулар в едно вълудяващо жестоко, нетолерантно и мацкащо човека време.

По двете теми у нас има издадени великопелни книги – „Тихият бял Дунав“ на Атанас Линчев и прекрасната „Баллада за Георги Хених“ на Виктор Пасков. И се чуя защо приятелите на романестката, които изрежда са благодарност, помогнали й при писането на балага – като Димана Трънкова или Георги Господинов, не са обрънали внимание на тази важна и съществена подробност.

Поне да я бяха накарали да гледа екранизацията по Пасков на Дочо Боджаков „Ти, който си на небето...“, която е страхотна, за да я предпазят от повторното откриване на топлатата вода...

Честно казано мемоарът на цигуларя

Стоян Лазаров за преживелиците му в Зеленец е искрено и ефектно написан, но изляло в руслото на познатото и дъкваното по медните. А що се отнася до сблъсъка му с мрачната тоталитарна епоха – съжالياвам, но той просто се предава, потъвайки в себе си и неговата драматична съдба слабо ме развълнува, за разлика от преживелиците на лютiera Хених.

Освен всичко друго ми беше пределно ясно още от началните страници, че Боби – Аспарух Илиев ще предложи услугите си на чаровната американка и със своето такси ще обикаля из страната, за да намерят близките на Стоян Лазаров, чиято прах придобива култовия статус на кивота, търсен от Индиана Джоунс. Че ще има намеса на човек от миналото – но не очаквах точно Курилков – някогашният надзирател Момо, да е бизнесменът, създател на новата партия, бореща се с корупцията, който съдбовно се интересува от урниата, тъй като се оказва, че тя съдържа поразяваща за него истина, свързана с ръкописните спомени на цигуларя Лазаров.Противно на логиката

Александра се увлича но Невен Лазаров, а не по Боби – Аспарух.Защото „най-добрият таксиметров шофьор в София“ е и бивш полицай, гей, поет и екоактивист... И на мен тази комбинация ми дойде в повече, въпреки че успеах как наследствено най-обаятелният и жизнено правдив образ в повествованието е умилшено неглижиран от авторката, за да отстъпи място на наследника на Стоян Лазаров.

Същото важи и за Вера, съпругата на Стоян. Това е другият силен, но недоразработен персонаж в романа, не по-малко трагичен от този на Стоян Лазаров, криеща срамна тайна за бащата на сина си, но горещо обичаща своя съпруг, със също такава тежка съдба, приела предизвикателствата на живота с достойнство и високо вдигната глава.

Но вместо да разработи по-пълноценно и убедително тази златна миня, Костова си разпилява енергията по Ирина Георгиева, Ленка и баба Ванка – защо не Иванка?

И да накаже на финала злодея Курилков – който е и застрелян, и захапан за гърлото от кучето на Стоян – Стойчо – Антонио и потъва в огромна бездна в Зеленец в иначе сърочно скроена сцена, достойна за средносатиристически екшън със Стивън Сегал.

В заключение ще отбележа, че ценя усилието на Елизабет Костова да направи достойняне на света сложната и обременена съдба на българския интелектуалец в годините на соца, но за съжаление усилиятo й има скромнен коефициент на полезното действие, тъй като разорвава самоуверено и отринвото една вече отдавна експлоатирана тема.

Може би със следващия си енос писателската най-после ще открие себе си и темата, за която си заслужава да отдели пет години?

Борислав ГЪРДЕВ

Елизабет Костова, „Земия на сенки“, 2017, изд. „Калибри“, превод Надежда Розова, редактор Деница Колева.

В ЛИРИЧНОТО ПОЛЕ НА ЖИТНА ТРАКИЯ

влюбеният от пръв поглед дълго време се свени да признае любовта си. Сигурно всеки зрял човек го е изживявал. Затова аз доста се колебаех дали да напиша моя отзив за тази необичайна стихосбирка, макар че тя ми допадна още от първия прочит преди няколко месеца. Ще се спира само на някои от нейните художествени особености.

Сборникът е съставен от шест цикъла с доста разширени заглавия и всяко от тях само по себе си предлага на читателя едно завършено лирическо внушение. Защо пък да не ги изброя подред? „Малки отбивки от времето“, „Отбивайки от кафето си“, „Конят син на реката“, „До гръба на Айфеловата кула“, „Покрай усмивката“, „Пръстен подир пръстен“. Заглавията на отделните произведения също не са традиционни. Техният основен смисъл продължава в творбата, която водят след себе си. Приличат на грижовни майки, които държат за ръчичка своите малки рожби, за да вървят в точно определената посока. Темите, засегнати в стихотворенията, са съвсем ежедневни: за смисъла на живота, за родното място, за детството, за любовта, за спомените, за човешката възраст, за красотата...

Произведенията в тази книга са изключително кратки. Те са доста различни от класическото определение за стихотворение. Нарочно посочвам някои от най-кратките творби. Ето последната от тях:

НЕ ИЗСЪХВА ТРЕВАТА В МЕН

*Дъждът когато вали
и още го чувам
значи жив съм.*

Позволявам си да прибавя за илюстрация още едно стихотворение:

ДЕТИННИЦИ

*Смятат че обичат
от високото*

*бяло, бяло
и говорят за неща,
които не виждат!*

Понякога между отделните думи в творбата връзката липсва графически и словесно, но тя се усеща подсъзнателно. Това е поезия, изградена на принципа на музикално произведение. Случките и картините се представят не толкова с релефни предмети и пестри багри, те се втурват към читателя като преднамерени от автора внушения за случващото се. В тях кипи лирика с висок градус. Преобладаващата част от произведенията разчитат на вътрешния заряд на преживяването, контраста и спомена, но това не е изразено директно и оголено, а косвено. Чувствата в тези кратки творби напират като бързотечни ручей, припкат на воля, прескачат препратите на условностите. Не се препъват от препинателните знаци на условните утвърдени изисквания за класическо стихосложение, правопис и пунктуация. Някой строг литератор би определил тези особености като недостатъци. Негова воля! Както е речено, един харесва пона, друг – понадиата! Най-важното в този случай е има ли поезията, или я няма? Аз твърдя, че я има. Пъстрата утринна роса в пролетните ливади хич не е виновна, кой върви през тревата – влюбен в красотата човек или случайно попаднал слепец.

В този сборник липсват ярко изразени драматични сблъсъци на чувства и състояния. Няма екзалтирани /или плакати/ изблици на възторг. Тук чувствата са приглушени. Те са скрити дълбоко под черупката на словесните конструкции на творбите както ядките на някой екзотичен плод. Авторът не се насилва да изуми читателя с нищни метафори и сравнения. Те сами произтичат от уж небрежния словесен устрем на неговата реч. На пръв поглед изказът е едва ли не ежедневен, а всъщност е една добре премислена художествен закачка с прицел към възбуждането и лирическото

светоусещане на интелигентния читателя.

А ето и една тъжна въздишка, прошепната от душата на зрял човек:

В ОЧИТЕ МИ ДНЕС

Без никаква перспектива

*Репетицията
по общ
свърши.*

Ще посоча и друго житейско обобщение, подслонено под стрехата на един свидетел спомен от детството:

СВЕТЪТ Е ДВИЖЕНИЕ

*А пък дядо ми казваше
като река е
оня кон,
когато рече
полудява.*

Книгата „Злато поле – Париж“ от Демир Демирев изглежда дребничка на външен вид, но аз бих я сравнил с една добре подредена и обгрижвана от стопанина си полска нива с узряла пшеница. Нито височината на житните стебла, нито формата на класовете, нито едрината на ослиа и цвета на плавята имат особено значение. Хлебното зърно е най-важният смисъл на нейното житейско съществуване. На всеки, който е в духовно съприкосновение с подобна тежкозърнеста нива, не му остава нищо друго, освен да я съзерцава и да диша уханието на зрялото зърно. Пък душата му няма как да не е озарена от удоволствие както при разсъмване по жътвено време. Така се чувства човек, който току-що е разчулил дъхавя Богородична погача край топлото дихане на жарка пещ в лиричното поле на житна Тракия.

Лайтмотивът е: Защо заради своята влюбеност в литературата, но и заради идеализма си, който съвива венец от свободата и справедливостта, е трябвало да

Демир Демирев, „Злато поле – Париж“. Издателство „Захарий Стоянов“. София, 2016.

POST SCRIPTUM – 3 . КАПРИЗИТЕ НА СТЬКЛЕНОТО ТЯЛО

Михаил ТОШКОВ публикува втора книга от мемоара си „Стъклено тяло“. Първата книга, със същото заглавие, се появи преди няколко години и в нея мемоаристът разказваше за бохемската школовка на хаотично събрали се обожатели на перото, на четката или цигулката в някогашното кафе-аперитив „Бамбука“. Тогава това заведение, разположило се нехайно току срещу Народния театър, събираше като в кошер младата литературна интелигенция на 50-те и 60-те години, повярвала си, че небето обещава елмази на славата, а морето е до колена.

Имаше в тази първа книга обаче и нещо по-специално. В повестта за „Бамбука“ авторът ѝ си беше избрал за персонажи не толкова тези, които направиха име в литературата и изкуството, а, главно другите, като с неоправим оптимизъм се готвеха за идващите си дни на литературни неудачници и аутсайдери, на дебютиращи немилонедраги, на пътници във вагона „трета класа“ от скулптурите на Иван Фунев.

По-симпатичното беше, че Мишо се показваше като неоправим жизнелюбец и правдописец. Без да му мигне окоото, присъпяваше си с към литературната периферия, като не спестяваше „нелицеприятните моменти“: кой препил, кой среднош, като улично псе, се помъкнал подир известна софийска флорца, кой безквартирен и безпаричен, кой опрял пистолет на челото си, защото отхвърлили ръкописа му, кой защото си възбразил едно за себе си, а е друго. Чудесен е този писателски акварел на Тошков, който показва едно артистично и неспокойно преживяно време на творческа суматоха. За мемоарите си „Стъклено тяло“ авторът получи престижната годишна литературна награда на Съюза на българските писатели.

Във втора книга Тошков тръгва вече не от себе си към пестрия панаир на живота, а обратно – събира чуждия свят в душата си, с нейните сенечсти места, лунни тревоги и гърчове. Изображенията му придобиват вид на контрастни субективни самонаблюдения, някои от тях твърде болезнени. Взира се в пътя си на поет, мемоарист, литературен критик, белестрист и художник с ясно съзнание, че прави рекантулация на своя жизнен опит, че младостта е далеч зад гърба му, че няма защо да си играе на дипломация с хората, които са забивали покове в гърба му.

На мен ми липсва ведрага на усмивка от първата му книга, но какво да се прави, Тошков се изповява за сезон, в който хаят мразовити ветрове и се изправят пред духа му застрашително огромни пресни. Сегат той разчепква въпроси, на които няма отговор, или ако има, е непълен, приблизителен, безмилостен или шадящ собственото АЗ.

Лайтмотивът е: Защо заради своята влюбеност в литературата, но и заради идеализма си, който съвива венец от свободата и справедливостта, е трябвало да

се разплаща с ориса да бъде неразбираен, отхвърлян и унизяван? Защо не са признавали по достойнство усилията му да взриви остарялата естетика, да изкаже неудобната истина, да модернизира не само фасадата на литературните устройства? Кой е виновен?

Тошков струнвя греховете върху историческия период, когато сираведливостта е подменена с привилегии и кастови деления между писателите, а свободата е трансформирана в насилие над творчеството. Творчество, на което „въздух не достигаще“, защото почвата под него бърка от скудоумия, простофилюство и догматизъм. И в много отношения авторът е прав.

„Гилотината е човешко изобретение – светкавично обезглавява. Едно свистене... и край – вметва мемоаристът. – Въжето е друго – стягането около врата го има и в природата, при змията, октопода. А закъде е камбаната без въжето? В литературата е по-сложно – отнемат ти въздуха, не можеш да дишаш, не можеш да разможниш думите си, а те затова са създадени. Другото им състояние е мълчанието, което вече е духовна смърт.“

Но в редица случаи оценките му, според мен, са едностранчиви, базират се върху един или друг каприз. Затова пък е убедителен, щом се докосне до случки, които е видал с очите си, и са го поразили със своята безародноост и нахалство. Самият Тошков твърди, че стои извън политиката, че политиката не е донесла нищо добро на хората, че се пазят от идейната ангажираност, тъй като творецът губи своята независимост.

Признава – понеже перото му е честно, – че това му поведение е може би илюзорно, тъй като политиката, шем не шем, се въмква в творчеството, определя в голяма степен и поведението на писателя.

Що се отнася ко посвещаването на литературата, при Тошкова то е уникално. Той повече от други живее с и за литературата! Пред кариерата на учения, просветителя или общественика, пред парите на богатия предпочита своето писателско бдение, своето призвание да навлиза в сърцевината на идеите, в смисъла на радикализма с неговите разрушителни действия и авангардни провокации в изкуството и действителността.

Има такива писатели, Тошков е един от тях: писатели на несъгласването, склонни да блебуват за свързани човешки отношения, въхляйки взрив във фундаментално на такова умопостроение. Когато преди няколко години отбелязахме 80-тата годишнина на Михаил Тошков, между другото казах: „Мишо е носител на един антидогматичен дух... Непрекъснато се блъскаше между полирени величини, между центъра на литературата и периферията, където го изместваша. Той написа блестящата книга „Стъклено тяло“ именно за хората, които създават уж фона на литературата... Невероятно интересна книга за нашето поколение и пребиваването ни в любимото кафе„Бамбука“... Самият той по природа е левичар, анархо-либерал... Чулак.“

Особено във втората част на „Стъклено тяло“ се вижда, че Михаил Тошков пресъздава автентично амплитудата на душевните си външения, че е неспособен да ги украсява, не се крие зад маска. Да, той признава, че е изтъкан от самоотрицания и отрицания на околната среда, че е самотен и комплексирал от живота, който не потупва по рамото. Че е раздвоен – също. Сирак, газил от дете тинята на мизерията, градско чедо (от Пловдив), овчарувано и гладувано из Панагюрския балкан като вълче, по-късно използчар, заводски работник в столицата, който съпернически търси време за писане, той мечтае да попадне в отлично организиран механизъм на осигуреното литературно съществуване. Но, представете си, без да прави компромиси и без сделки с попътната вяля.

Спомням си го от младежките години. Странна птица. Присмехулик, решил да противодейства. Надянал скъп, тужарски кожух, който не се съчетавахе с домашно плетения му груб пуловер. Кръгло лице, брада на старообрядник, а обладан от фанатизъм да отреже главата на старите литературни обряди. Познавач на фолклора, срснал се с образната му система, приятел на фолклорния поет Иван Бурин, но адент на френския модернизъм, на Елиът, на Сен Джон Перс, на Брьотон, за които знае не малко.

Както се разбира от книгата му, и по семейна линия е разполовен.

Роднините на баща му са свободолубиво настроени комити, със заслуги в борбата срещу фашизма, чичо му – партизанин, макар към тях да храни не най-безспорни чувства на родова привързаност (нищо, че в летописите им фигурира участие в Априлското въстание). Роднините на майка му са пролетари, приличат на събркани „вътрешни емигранти“ през социализма. Тошков видимо симпатизира на майчиния си корен, а от бащиния (брациговския) се гордее, но и страни от него.

В книгата срещаме не един разказ за репресирани по времето на тоталитаризма писатели, дори изгражда в тяхна памет красив иконостае. Но реално близките на сърцето му писатели са комунисти, социалисти, анархисти, симпатизанти на социалната идея, както и не малко техни опоненти и противници. Но това е преди да настъпи голямата разделителна линия на отчайващите за обществото ни „преход“. В книга втора Тошков е сътворил един от най-зълъчните редове за тъй наречените български „дисиденти“, като ги обнявява в приспособленство и антидемократизъм, смее се над себе си, че след 10 ноември 1989 г. бил тръгнал след „демократите“. Даже си стъкмил тогава палатка в центъра на София, за да участва в „гладната стачка“ на депутатите-сесесари, отrekli новата конституция (на дъщеря си обяснява, че отива „да мре за идеали!“?) През тези години той създава граждански общества и творчески съюзи, за да се върне накрая в старото писателско гнездо, разочарован, но изстрадало поуимял.

Един цитат за „гладната стачка“:

„Сутрин ставах под звуците на популярната песен „Комунизмът си отива, спете спокойно деца!“ и се чудех къде да се измия и облека. За главните подбудители от рода на Филип Димитров, Елка Константинова, Йордан Василев и т.н. имаше монтирана тоалетна. Наблизо на „Ракowska“ живееше художникът Павлето, мой приятел. Качвам се на таванското му ателие, където той лежеше на някакво „легло, увит в парцалосани одеяла, до огромн пепелиник, пълен с угарки. Бяха страшно гладни години, та на всичко отгоре и гладна стачка. Обяснявам на Павлето, че съм участник в протеста и го моля да ползвам тоалетната. „Никаква тоалетна... Против кого стачкуваш?... Против мен, комуниста ли? Моля ти се, Мишо, напусни ателието ми!“ Отивам в Народната библиотека и се оправям криволяво. Оттам – в Докторската градина, да си отпоя на тревата. Вечерта отново в палатката, но... завали дъжд (противник на демокрацията). Един по един стачкуващите напуснаха палатките, които проканаха, и аз също се прибрах в Драгалевци...“

Противоречията, които го гризат, не успява да потути и до ден днешен. За модерниста-фолклорист вече казах. Ще добавя, че той, който боготвори класиката на родната литература, по програмни намерения е неин гробокопач. Невероятен библиофил, верен подалник на Народната библиотека, Тошков е волен дух, който никак не прилича на благообразен изследовател. Мрази да е преработчик на слабите автобиографични мемоари, писани от бивши

антифашисти, а, както казват руснаците, ги „пие“, макар и с отвращение.

Всъщност, по нагласа и натурел, Мишо Тошков е ляво настроен писател, изгннал в култ свободата и творческата независимост. Разочарова се най-често не от идеалите, а от тяхната употреба и омърсяване. Противник е на всяка власт, тъй като властта потиска личността. Не изпитва доверие в колективизма. За него колективни са безумствата. Той е индивидуалист, който се прекланя пред Ботев и Гео Милев, загинали заради общонародното дело.

Поезията му е антиконформистична, асоциативна, предизвикателно свързва близки и далечни думи и понятия, нарочно ги поогрубява. Заредена е със сатирични стрели. Понякога Тошков реагира с бърз рефлекс на видимостите, по-често е с усложнен синтаксис и образност, които дистанцират стиха от читателя. Критиката и есенцистката му събират в едно замисъл и жизнен опит, самобитни виждания и воля да защити гледища, които преобръщат хастара на възлите във всекидневен оборот значения.

Втора част на „Стъклено тяло“ има още едно качество – синтез е от впечатления и контакти с хора на литературата и изкуството, от оригинални възгледи на оригинални личности. Сбор от портрети и зарисовки, от документални записки, от чуто и видимо, от години наред воден литературен дневник. Това, което Тошков пише за повече и по-малко известни творци, тепърва ще го проучват литературните ни историци.

Обърнете внимание на преживяното и написаното за Ламар, Вера Балабанова (възлюбена на Т.Траянов), А. Страшимиров, Г.П.Стаматыев, Хр.Радевски, Дамян Калфов, Борис Делчев, Йордан Вълчев, Илия Волен, Яко Молхов, Иван Дуйчев, Тодор Боров, Михаил Берберов, Георги Мицков, Ал. Вутимски, Иван Динков, Васил Попов, Стоян Каролев, Радой Ралин, Сашо Геров, Иван Руж, Васил Бараков, Иван Бурин, Енчо Муцафов, Владимир Полянов, Миша Танева (съруга на Никола Танев), Хасан Карахосенов, Георги Джагаров, анархистите Христо Г. Минчев – у нас, във Франция – Георги Хаджиев, Георги Константинов, Йосиф Синто, и пр. и пр...

Но в мен остави дълбоко впечатление трагичната участ на един перспективен поет-модернист – Иван Тугев. Ето я възпитаната му картинка: немски възпитаник от 20-те години, сътрудник на кръга „Шурм“ в Берлин, подготвил в сп. „Дер Шурм“ специален брой с българско творчество, верен другар на Гео Милев. Близък на възлюбените на „Шурм“ Валден и на Пля Еренбург. По процеса Трайчо Костов, като външнотръговски деятел и виден активист на компартията, е арестуван през 1949 г., жестоко инквизиран и осъден на доживотен затвор, освободен едва през 1956 г..

Накрая: Защо „Стъклено тяло“? Най-близко до ума е, защото „тялото“ е организирана форма, прозрачна по своето естество и чуплива, като всяка телена и нетелна вещ. Изкуството е галерия от такива съкьпоени състояния на духа. Парадокс е, че самото изкуство представлява стъклено тяло, че през това тяло се вижда отразения образ и онова, което се крие зад него, че „тялото на изкуството“ е обречено на безсмъртие (когато е живо и се обновява), но е преходно, рони се и се лопи.

Втората книга на „Стъклено тяло“ Мишо Тошков ми я подаря на 12 януари, те. три дни след като беше навършил 85 години. А тази възраст е твърде деликатна за човек, който се идентифицира със „стъкленото тяло“, и чиего веруе е изкуството, което се придвижва от настоящето в бъдещето, и за когото традицията подлежи на изгаряне. Без гаранции, че тя, традицията, отново ще се вдигне от пепелта като всеизвестната митологическа птица.

Чавдар ДОБРЕВ

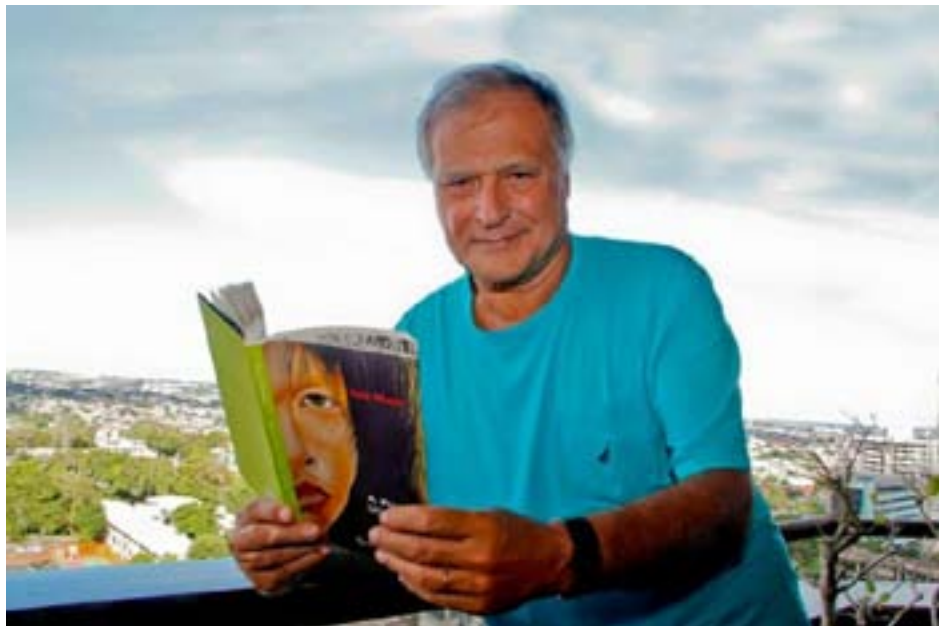

АМАЗОНСКИ РОМАН НА ИЛКО МИНЕВ

Румен СТОЯНОВ

Футбол, карнавал, самба, кафе, Рио де Жанейро. Това са обичайните предмети, които буди у българите, а и въобще другоземци, Тропическият великан. И не виждам нищо лошо: всяка страна има някаква своего рода визитна картичка, съдържаща обобщен образ на една действителност несъпоставимо по-сложна, противоречива. Тая друга Бразилия, непоместима в горната визитка, за нас включва и едно изненадващо книжовно присъствие, учудващо не само с над стогодишна давност, а и видово разнообразие.

През 1915-а прочутото хумористично списание „Карета“ („Гримаса“) помества Алеко Константиновия разказ „Дружество „Въздържание“, част от „Бай Ганю“, преводач неизвестен. По тоя начин днес разполагаме с точна

Илко МИНЕВ

Б) Родени и живеещи в Бразилия.

В) Родени в България и живеещи в Бразилия.

Г) Родени в България и живеещи в трета страна.

В горната подредба Минев принадлежи към раздел В.

Илко Минев излиза на попрището литературно като романист, не е усвоил повествователско умение започвайки с разкази. Първата му книга е „Къде са цветята?“ (2014, на български език озаглавена „Преди да замлъкна“). „Дъщерята на реките“ датира от 2015-а, година по-късно у нас я издаде, както и предходната, издателство „Синева“.

Творбата преплита съдбите на люде с бразилско, еврейско и българско по-текло, триединство, съответстващо на Миневия не лек житейски път. Това обстоятелство му дава предимството да заложим в книгата неща, които са му съкровени, тоест дълбоко изживяни. Ала той убедително превъзмогва началния личен подтик, защото ги е охудожествил като привлича за фон бразилската политическа и стопанска обстановка в шестдесетте години от XX век, обаче видяна през нейната северна и огромнейша област Амазония. Без капка пресираване може да се каже, че Илко Минев е българинът най-проникновен неин познавач, не само ради полувековното из нея (живее в столицата Манауш), но и поради многото скитания из онова изумително речно-растително царство, дори с опасност за живота си.

А) Творби, писани на български и преведени на португалски направо от първообраза.

Б) Създадени в говора ни мил, но прехвърлени през испански, френски, немски.

В) Писани на френски, немски.

Г) Сътворени на португалски.

Д) Писани и отпечатани на български.

В тая разнородна съвкупност Минев попада в точка Г, той е португалопишеш.

От друго гледище издадените автори биват четири вида:

А) Родени и живеещи в България.

биоразнообразие на земното кълбо и не случайно единствено тя носи името на дърво. В това несметно, все още не изцяло проучено богатство Амазония дава съществен принос. Не това обаче представлява живецът на Илко Миневата книга, творческото му внимание проследява взаимоотношенията между романовите герои. За нашия читател, ако ще би любомъдър, а може би тъкмо за това, „Дъщерята на реките“ представлява особен интерес: расте числото нашенци, посещаващи Рио де Жанейро, които се усаждат с неговата красота, но Амазония все още стои нам оскъдно достъпна. От Миневите

Художник Атанаска ЯНЕВА, Забранения плод

страници научаваме за бит, много от които дадености са напълно чужди нам: плаващи домове, гостилница, блудлише (казано библиейски), река, която смайващо повишава равнището си. Илко Минев води своето повествование с една явна и плодотворна естествено, може би защото изобилства вода в местодействието. Романът е съчленен в известен смисъл центростремително:

главните участници се придвижват от покрайност към щатската столица, от извън цивилизацията към нея.

Минев не прибегва до способите на магическия реализъм, който разполага с невероятни податки в амазонското ежедневие, но читателят ще ги долови, понеже романистът е привлякнал някои, пък аз ще отбележа две. Мария, главната героиня, живее толкова откъсната от света, че до своята почти шестнадесета годишнина единствената музика, стигаща до нейните уши, са майчините й тананикания: ни музикален инструмент, ни грамофон, ни магнетофон, ни радио, ни кино, ни телевизия: в шестдесетте години на XX век. Още: майката по-верява - за винаги - своята красива дъщеря, чедо единствено, повече няма да я види, на случайно доплавал с лодка млад мъж, който въпреки последвалите многократни сгоди не й посяга.

Българин, разлистил „Дъщерята на реките“, ще бъде увлекателно въведен в добиването на каучук и злато. Първото е невъзможно тук, дори нямаме дума за извършващ (seringueiro, серингѐйро) тази работа и се наложи да измисля каучокосъбирач. Пет години прекарват главните действащи лица в имението „Четири аса“, отдадени на каучокосъбирачество в нахалостен опит да замогнат. Нали „Дъщерята“ принадлежи към бразилската и българската книжовности, в последната Илко Минев е първопроходник на тази тематика. Романът му, без да отбягва злото, е възхвалява на добротата, разбирателството и помощта между хората.

Стайко ТОПОЛОВ

ПИСАТЕЛСКИ СЪЮЗИ

Много писателски съюзи, бе! Егати! Съюз на тоталитаристи. Съюз на демократи. Съюз на пишещи без препинателни знаци. Съюз на пишещи с крака. Съюз на леваци. Съюз на пишещи мъгляво. Съюз на пишещи от дясно на ляво. Съюз на пишещи за мечти, идеали. Съюз на пишещи гейове и педали. Съюз на пишещи със пера от гъска и патка. Съюз на текстописците

на Азис и Радка пиратка. Съюз на таквиз, от които нищо не зависи. И съюзи на още не знам какви си.

А бе, що ли не уредим и ние със бати и съюз на тоя, дето клоните клати.

СЪВРЕМЕННА ПРИКАЗКА

Дядо Белобради сам самичък ряпа вади. А пък баби, внучки, котки, мишки пишат мемоарни книжки. За ряпата във тях четем, че ваденето ѝ не е проблем.

ДНЕШНИТЕ МОДЕРНИ ПОЕТИ

На тез поети-юнаци във стиховете им няма препинателни знаци. Добре, де! Не е голям грях, но защо и поезия няма в тях?

НЯКОИ НАРОДНИ БУДИТЕЛИ

Надявах се, че като ги събудя, ще кажат:
- Доста сме спали. Стига! Каква велика заблуда! Посрещнаха ме с: - Изкукуригал.

НА САМОДЕЙНО РАВНИЩЕ

Простотия от екрана нон-стоп тече. Затуй написах нейде, че „Шоуто на...“, „Комиците“ и „... на Слави“ с чалга и тъпотии ще ни удави. Писах още: „те са на самодейно равнище.“ И сега ще бъда осъден като нищо. Може би и в затвора ще отида... За обиди.

Художник Кирил ПОПОВ, Тиц със тъпан

Театралният състав при Народно Читалище „Съединение-1888“ с. Драганово с ръководител Кирил Ангелов участва в Десетия фестивал на любителските театри на името на Кръстьо Пишурка в гр. Лом.

Фестивалът се провежда от 25 септември до 1 октомври 2017 година. Конкурсят събра 23 театрални състави от цялата страна и от Република Македония. Жюри на фестивала бяха актьорите Стоян Пепеланов, Анна Петрова и Васил Драганов. Театралният състав при читалището се завърна с три престижни награди – трета награда за спектакъл, първа награда за водеща мъжка роля за Евгени Бочков и поддържаща мъжка роля за Мариян Марчев. Театралният състав се представи с комедията на Бранислав Нушич „Съмнително лице“.

Адрес: 6003 Ст.Загора, ул.Хр. Ботев 4

Главен редактор: Йордан АТАНАСОВ
тел: 042/649-110, GSM 0888790135
Зам.главен редактор: Красимира БОЖАНОВА
Редактори: Румен СТОЯНОВ, Иван БОЧЕВ
Издател: НЧ „Даскал Петър Иванов“ e-mail: lit_glas@abv.bg
Интернет страница: literaturenglas.com
IBAN: BG14 UNCR 7630 1074 8633 90 BIC: UNCRBGSF
УниКредит Булбанк Стара Загора
Печат: „ЛИТЕРА ПРИНТ“ АД - Стара Загора

Не се връщат и не се редактират материали! Приемат се текстове до 5 стандартни страници. Абонамент - само в редакцията.

ПОРТУГАЛИЯ, ЗА КОЯТО НЕ НИ ДОСТИГНА ВРЕМЕТО

Лисабон. Огромната аерогара. Познат образ държи картон с надпис „Елфи тур“. Това е нашият човек. Човекът, който преди десетина години спечели 50 000 лева от шоуто на Ники Кънчев „Стани богат“ и единствен отвори въпрос за 100 000. И ето го сега пред нас протодякон Любомир Братоев - нашият гид през седемте дни в Португалия. Още като студент в МЕИ Братоев е водил групи в чужбина, та и до днес. Историята и географията са му хоби, с което си изкарва и прехраната. Спокойно се „гмурка“ във вековете. Сладкодумен, изчерпателен, с чувство за хумор. И винаги готов да помогне. Такъв го познават и миряните, присъстващи на богослуженията му в Патриаршеския храм „Свети Александър Невски“. И от преображенията му в други образи и дейности...

Автобусът ни води към „Hotel do Mar“ (4 *) в малкото градче Сесимбра. Хотелът почти „виси“ над океана. Слизаш на втория етаж и си на плажа със ситния златистожълт пясък. Той е толкова ситен, че го усещаш като кадифе, което гали. Абсолютна чистота, липса на шезлонги на плажната ивица. И никакви небостъргачи. Всички

Сесимбра - крайбрежният булевард

сгради, предимно хотели, се вписват в релефа. Те, шезлонгите са по-нагоре в затревените площи пред хотела. Имашме един свободен ден и успяхме да се насладим на слънцето и водата. В останалите дни - ако се върнем навреме към 16 часа например, отново бихме ползвали плажа...

Ежедневните маршрути са различни и всеки - с неповторима красота. Например: Фатима, Назаре, Баталя, Обидуш; Кабо-да Рока, Кашкайш, Ешторил; Синтра и Кейлуж; Парка на нациите – ЕХРО’98 с Океанариума, Порто... Това са селищата, а в тях и около тях са забележителностите, които ни интересуват.

Преди да ги видим и се очароваме, отец Братоев ни запознава още по пътя със старините, а и на мястото ни води в по-заплетените и сложни места. Пътуваме по магистрали, които са платени. При влизането в някои от тях преминаваш на скорост, а отчитането (заплащането) става по безконтактен начин - едно откритие на местната инженерна мисъл в град Брага, където бяхме ден преди Лудогорец да им гостува. Брага е духовен център на страната. В сянката на старинни църкви, резиденции и порти по на няколко века се разполагат кафенета и ресторанти със средиземноморски специалитети. Но ние нямаме много време - разглеждаме най-представителните обекти и продължаваме към други.

Искаме да видим колкото се може повече неща от есенна Португалия. Освен магистралите, перфектни са и по-малките пътища. Навсякъде кръгово движение улеснява преминаването. Черни и окърпени пътища не видяхме. А португалците били приети в Евросъюза през 1986-та. Има наслоено мнение, че са бавни, разточителни. Дори мързеливи... Но постигнатото опровергава.

През 1995 г. започва изграждането на нов висящ мост в Лисабон, носещ името на откривателя Вашку да Гама. Стойността на проекта е 883 млн. долара, като държавата не взима финансово участие при неговото реализиране. Средствата за строителство са осигурени от Кохезионния фонд на ЕС - 319 млн. евро (35%); ЕИБ - 299 млн. евро, такси от „25-и април“ - 50 млн. евро (6.0%), и други акционери - 229 млн. евро (26%). Мостът „Вашку да Гама“ е отворен на 29.2.1998 г.

Неговата дължина е 17.2 км, от които 0.829 км главен мост, 11.5 км виадукти и 4.8 км пътища за достъп. Новият мост има шест пътни ленти, подобно на моста „25-и април“, и позволява движение с максимална скорост от 120 км/ч. Огромното съоръжение е смятано за най-големия мост в Европа и за 9-и по големина в света.

- Бе то като в Германия - споделя Тошко.

Групата ни (около 40 човека) са хора, предимно на средна възраст и пенсионери от страната. Има 3-4 по-млади семейства. Ние, старозагорците сме четирима: Иван Минчев, моя милост, и Тодор и Весела Тотеви.

В малките градчета прави впечатление, че къщите са като слепени - една до друга. Мавританското владичество е оставило знаци. Един от тях: на много къщи върху фасадите са оформени пана от цветни плочки, а някои стени изцяло са облепени. Стари къщи няма. Облицовките са в различни цветове, според местното поверие: в бяло - да не пускат топлина вътре в дома; жълто - да не пропуска злите езици в къщи и синьо - доброто в къщата да не я напусна...

Летните горещини тук са по-големи от нашите августовски. Евкалиптовите гори се samozапалвали при 44 градуса, сподели някой. Защото съдържали масло... Но и без samozапалване Португалия горя през цялото лято, а и ние минахме през някои задимени места, което подсказваше, че наблизо нещо гори или е горяло

Фатима е място за поклонение подобно на Лурд, което се посещава и от болни с надеждата да бъдат изцерени. На 13 май 1917 година Дева Мария се явява на трите деца на един местен овчар - Лусия дош Сантош, Жасинта и Франсиско Марто, наскоро полето. Тя им казва, че трябва да се връщат на това място на всяко 13-о число на месеца. Децата се разбрали да запазят в тайна срещата с Божията майка, но Жасинта нарушила споразумението и на 13 юли мястото било посетено от неколцина любопитни хора, които искали да се убедят със собствените си очи в истинността на детския разказ. През следващите месеци числото на хората, които приемали с насмешка разказа, се увеличавал все повече и повече, докато Божията Майка не оповестила, че на 13 октомври ще се случи чудо. На учения ден хиляди станали свидетели на „Слънчевото чудо“. Хората могли без проблем да наблюдават слънцето, което наподобявало сребърен диск и се въртяло като огнено кълбо. На 13 май 1930 епископът на Леирна обявил явлението за истинско и било разрешено официалното почитане на явлението на Дева Мария във Фатима. По време на третото появяване на 13 юли на трите деца били завещани трите тайни на Фатима. През 1941 година Лусия, една от трите деца и единственото, което по това време било още живо (другите две станали по-рано жертви

на испанския грип), записала първата и втората, а през 1944 и третата. Първите две тайни били дадени директно за публикуване, а третата била изпратена на папата с условието да не бъде публикувана преди 1960 година. Папа Йоан XXIII решил да не публикува третата тайна на Фатима. Тя била оповестена чак на 26 юни 2000 г. в Рим от кардинал Йозеф Рацингер и архиепископ Тарчизио Бертоне. Някои отнасят съдържанието на тайната към покушението срещу папа Йоан Павел II на 13 май 1981, което е извършено в деня на първото появяване на Дева Мария. При един от разговорите си с папа Йоан Павел II, атентаторът Мехмет Али Агджа се позовава на явлението от Фатима. Самият Йоан Павел II е посещавал Фатима 3 пъти. Там на 13 май 2000 г. той обявява Жасинта и Франсиско Марто за блажени.

Пристигаме на огромния площад във Фатима - град, който дължи арабското си име на една легенда от XII век, според която дъщерята на известен мавърски благородник, носеща името на дъщерята на пророка Мохамед, приема християнството от любов към рицар и бива погребана там.

Пред огромната катедрала отец Братоев ни благославя с кръстче по челата, наливаме си светена вода, запалваме по свещ и се смесваме с вярващите. Мястото е еднакво достъпно за поклонение на католици и православни, защото Богородица е една за всички вярващи...

Извън Лисабон (Лишбоа на португалски - някогашна финикийска колония) животът в малките градчета тече бавно: бавно се вечеря, отпива се вино, слуша се фадо с гледка към океана... Тази легендарна музика е включена в списъка с нематериално наследство на ЮНЕСКО като нещо, което трябва да се съхрани за поколенията. Фадо песните разказват трагични истории - за морето, за изгубена любов, за живота на бедните хора. Но ние нямаме време, дори и за фадо.

Любимият крал на отец Любомир Братоев - крал Диниш през 1282 година дарява на своята кралица Изабел варосания градец Обидуш, загънат в мавритански крепостни стени. Какъв сватбен подарък! През следващите 600 години всеки владетел прави същото към благоверната си -

Фатима - пред Катедралата

небостъргачи.

Стъкло, стомана, прозрачни конструкции и вълнисти форми - това е архитектурният почерк, който носи всяка постройка на емблематичния за португалската столица Парк на нациите. Това своеобразно градче е любимо място за разходка, спорт и забавления на жителите на мегаполиса и притегателно за туристи от цял свят. Вдъхновение за архитектите и конструкторите му са били откритията на португалските мореплаватели Вашку да Гама, Марко Поло, Христофор Колумб...

Океанариумът е най-впечатляващата и конструктивно най-сложна сграда в парка. Направена е от стъкло и стомана и до нея се стига по двуетажен мост. Централният резервоар на Океанариума е голям колкото четири олимпийски басейна. В него са събрани водни обитатели от различни екосистеми. Край централния резервоар има и по-малки такива с невидими акрилни стени между тях. Така посетителите остават с усещането, че над 25 000 вида морски животни плуват заедно и са на една ръка разстояние.

И все пак ни остана малко време за сувенири и подаръци. Благодарим на нашия гид и перфектните шофьори Стоян и Николай и се отправяме към лабиринта на

Лисабон - небостъргачите на Експо'98

така се утвърждава името на Дома на кралиците. Обидуш днес е музеен град, национален паметник...

Неусетно идва и последният ден: разходка в Лисабон, посещение на Парка на нациите - построен за ЕХРО'98 и на огромния Океанариум в него, както и на другите

лисабонското летище. Отново ношен полет към София...

Йордан АТАНАСОВ

Снимки - Иван МИНЧЕВ